

Muzejní

Číslo III.
Ročník 2009
zdarma

čtvrtletník

Vydává: Muzeum Českého ráje, Skálava 71, 511 01 Turnov, www.muzeum-turnov.cz, e-mail: mail@muzeum-turnov.cz

Začala stavba Kamenářského domu

Podrobnosti o projektu
najdete na straně 3

Úspěšná konference

Záznam z vědecké konference je na straně 4

Rodí se spolupráce s Egyptem

Výstava v exotické zemi;
čtěte na straně 4

Ohlédnutí a pozvánky

Souhrn akcí a pozvánky na
výstavy v létě 2009 najdete
na straně 8

OHLÉDNUTÍ ZA VÝSTAVOU KOPIÍ KORUNOVAČNÍCH KLENOTŮ

Po dobu tří týdnů měli návštěvníci muzea jedinečnou příležitost prohlédnout si zblízka a s odborným výkladem kopie českých korunovačních klenotů, které jsou v majetku Pražského hradu a používají se při oficiálních státních slavnostních příležitostech. Originály korunovačních klenotů jsou totiž uloženy v Korunní komoře chrámu Svatého Víta a veřejnosti se prezentují jen velmi zřídka. Tyto oficiální kopie českých korunovačních klenotů byly zhotoveny turnovskými šperkaři a učiteli místní šperkařské školy před 40 lety (koruna), resp. 20 lety (jablko a žezlo). Přesto, že se jedná o kopie, není na místě tuto mistrovskou práci přehlížet. Klenoty jsou maximálně přesnou prací, kopírující všechny drobné nuance a odchylky originálních klenotů,

s výjimkou použitých materiálů (zlacené stříbro místo ryzího zlata a syntetické a skleněné kameny místo světově unikátních drahokamů). Jejich autoři K. Zouplna, F. Ťukal, J. Belda, J. Marek, J. Jam-

bor a V. Šonský (koruna) a J. Belda, J. Chval, Z. Haken, V. Žatečka (žezlo a jablko) odvedli vynikající práci a nenašlo by se u nás mnoho jiných, kteří by si na takový úkol troufli.
Více na str. 5

Posvícení na statku

Obřady spojené s Posvícením si připomeneme na Dlaskově statku v sobotu 26. září. Protože k tomuto svátku patřila vždy „řízná muzika“, představí se nám tentokrát dechovky z Turnova a z jeho blízkého okolí. Nebudou chybět ani folklorní soubor a dílny pro děti.

Více na str. 2

Turnovské stříbro

Ke 125. výročí založení šperkařské školy v Turnově uspořádalo naše muzeum výstavu málo známé části jedinečné školní sbírky, a sice tepaného stříbra. Stolní stříbro hraje v českém uměleckém řemesle jen podružnou roli, pro zákazníky se dováželo hlavně z Německa a Vídně. Kolekce školních prací z období 1900 – 1974 jsou proto pozoruhodným příspěvkem ke skromným dějinám novodobého českého stříbrnictví.

Více na str. 3

LUCIE SEIFERTOVÁ: DĚJINY UDATNÉHO ČESKÉHO NÁRODA

Ve výstavním sále muzea bude od 2. července do 13. září k vidění ojedinělá výstava 70 metrů dlouhé knihy!

Na letošní letní sezonu jsme připravili výstavu šitou na míru dětem i dospělým. Představíme na ní největší knihu na světě, známé 70 metrů dlouhé lepoprelo malířky Lucie Seifertové s názvem „*Dějiny udatného českého národa*“. Možnost vidět na vlastní oči obří knihu, která procestovala celý svět a získala řadu ocenění, byste si určitě neměli nechat ujít.

Nejen, že vás čeká zážitek z krásného výtvarného zpracování, ale zároveň se dočkáte poučení o českých dějinách, připomenete si nejdůležitější postavy a události, které bychom všichni

měli znát. Nečekejte ale žádné odborné texty, při čtení v knize se budete popadat za břicho!

Alžběta Kulíšková

Co nového v geoparku?

Vytvoření geoinformačního systému pro rozvoj regionu a ochranu geologického dědictví v Evropském geoparku UNESCO Český ráj.

Projekt vědy a výzkumu, který zpracovává Česká geologická služba, Muzeum Českého ráje a Geopark Český ráj o.p.s., probíhá již druhým rokem. Česká geologická služba současně pracuje na geologických mapách Kněžmostu, Rovenska a Lomnice nad Popelkou. Před dokončením je mapový list Semil a v lednu začaly terénní i laboratorní práce na listu pro Turnov.

Pokračuje také zpracování ložského vrtu V-800 Střeleč v Geofyzikálním ústavu AV ČR, Aquatestu Praha a v Orlickém muzeu Chocení. V červnu byly hloubeny mělké vrty na listech Semily a Kněžmost. Jádrový vrt do 100 m, doplněný karotážním měřením, bude hlouben v JZ části podkrkonošské pánve na listu 03-431 Lomnice. Vrt prozkoumá vznik permokarbonských jezerních sedimentů ploužnického obzoru. Doc. RNDr. Radek Grygar komplexně zpracovává tektonické fenomény geoparku Český ráj, jako jsou lužická porucha a rovenský, libošovický a střehomský zlom.

Souběžně probíhají vulkanologické, palynologické, mineralogické a paleontologické výzkumy. Byla navržena opatření pro omezení konfliktů při využívání krajiny pro turismus. Pokračovalo účelové mapování pískovcových mikroregionů v měřítku 1:10 000 s důrazem na kvartérně geologickou, geomorfologickou a environmentální problematiku. V rámci archeologických výzkumů byla vypracována nálezová zpráva ze záchranného archeologického výzkumu na lokalitě Všeň u Turnova, pokračují analytické práce na inventáři ze záchranného výzkumu v Turnově-Nudovojovicích. Pro archeologické výzkumy na výše uvedených lokalitách a v Přepěřích byla zhotovena kalibrovaná data pro určení absolutního stáří nálezů. Pro stavebně historický průzkum typických reprezentantů lidového stavitelství Pojizeří byl doplněn seznam objektů a odebrány vzorky z vybraných historických lomů. Byly zpracovány významné geotopy a lokality a pokračovala tvorba populárně-naučných textů pro informační tabule geoturistických stezek.

Liliana Švábenická a Tomáš Řídkošil

POSVÍCENÍ CÍSAŘSKÉ I LETNÍ

Pečené husy, koláčky, džbánky plné piva nebo vína a taneční zábava - tak si většina z nás představuje tradiční Posvícení. Víte ale, že se v minulosti při posvícení také shazoval kozel z věže nebo ubíjeli kačeři cepy?

Tradice tohoto obyčeje sahá do dávné minulosti, z literatury víme, že císař Josef II. se v roce 1786 snažil určitým způsobem omezit posvícenské slavnosti, které se tenkrát zřejmě konaly velmi okázale, tím, že se snažil sjednotit termín Posvícení na třetí neděli říjnovou po sv. Havlu. Od té doby někde slaví císařské nebo také havelské Posvícení. Ve skutečnosti to ovšem bylo tak, že lidé sice podle císaře slavili, ale slavili také podle sebe. Takže někde máme dodnes Posvícení dvojí - letní a císařské. Jinde se těch císařských později zbavili a zůstali u těch původních.

Posvícení je oslavou ukončení hlavních polních prací. To se netýkalo pouze jednoho hospodářství, jak tomu bylo třeba u dožíněk. Posvícení bylo záležitostí celé vesnice. Trvalo v minulosti někdy i celý týden. Proto bylo nutné oslavy dobře zorganizovat, bylo nutné zvolit představitele chasy, kteří během posvícenské slavnosti organizovali dění a také měli právo organizovat taneční zábavy. Obvykle to byli nejzkušenější tanečníci, zpěváci z řad svobodných mladíků a dívek. Jejich povinností bylo objednat sál, hospodu a zajistit pohoštění. Obcházeli proto vesnici a slušně žádali o slepici či kohouta na posvícenskou tabuli, o koláče, víno, pálenku, někdy dokonce pořádali výpravy do sousedních vesnic. Bylo také třeba postavit májku - podobně jako v květnovém období. Tentokrát se májka vztahovala pouze k posvícenské slavnosti.

Součástí posvícenské slavnosti býval také průvod - mládenci s hudbou obcházeli všechny domy ve vesnici a zvali na sousedy a známé do hospody. Přitom současně vybírali buď finanční příspěvky nebo koláče či víno na posvícenskou tabuli. Posvícení začínalo v kostele požehnáním nebo mši svatou, které se účastnila celá obec. Po mši se v každé chalupě sešli příbuzní na slavnostní oběd a svátek ukončila taneční zábava, která trvala

i několik dnů. Z původního charakteru tohoto významného obyčeje se mnoho do současnosti nedochovalo. Posvícení, pokud si ho ještě připomínáme, je v současné spojeno jen s bohatým obědem a s pečením koláčů. Zcela vymizely obřady jako stínání kohouta a shazování berana, které v lidové kultuře navazovaly na pohanské obětní obřady. Posvícení se mění především v souvislosti se změnou života na vesnicích, kde se lidé dnes jen v omezené míře věnují zemědělství. Posvícení již netrvá od neděle do pátku, ale v podstatě jen v neděli - podle toho, jak obec tradici udržuje a jak jsou lidé ochotni věnovat i volný čas nebo čas svého zaměstnání této pospolitě zábavě.

Vladimír Jakoubčev

Posvícení na Dlaskově statku začíná v sobotu 26. září v 9.00 hodin.

Muzejní střípky

*** Nové webové stránky muzea.** Pokud jste v poslední době navštívili naše webové stránky, všimli jste si možná, že se podstatně změnil. Rozhodli jsme se totiž vytvořit nový a snad přehlednější formát. Vznik stránek provázely nečekané komplikace, proto bohužel stále nejsou dokončeny. Většinu informací v nich však už najdete a jejich doplňování probíhá neustále. Hlavní snahou bylo usnadnit návštěvníkům orientaci, hned na úvodní stránce najdete přehled probíhajících výstav a akcí i s obrazovými pozvánkami a důležité aktuální informace. Pokud máte nějaké nápady a připomínky, chybi-li vám na stránkách nějaké informace apod., budeme rádi, když nám to sdělíte na adresu: svobodova@muzeum-turnov.cz.

*** První dvě výstavy,** které se v letošním roce konaly v muzejní galerii, slavily u návštěvníků úspěch, což nás moc těší. Na výstavu Planeta Země dorazilo více než tři a půl tisíce návštěvníků. Výstava, na které se prezentují stříbrnické práce ze zdejší šperkařské školy, zatím trvá a návštěvníci ji stále vyhledávají. Její krátkodobé doplnění kopiemi českých korunovačních klenotů shlédlo přes 8 200 návštěvníků. -ak-

TURNOVSKÉ STŘÍBRO: VÝSTAVA KE 125. VÝROČÍ ZALOŽENÍ ŠPERKAŘSKÉ ŠKOLY

Tepané stříbro představuje dosud málo známou část jedinečné školní sbírky. Kovotepectví mělo v turnovské šperkařské škole od počátku především úlohu doplňkové techniky, kterou se učili zlatníci, aby zvládli výrobu tvarově složitějších, zvláště secesních šperků.

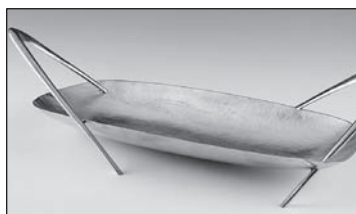
Další uplatnění nacházel tepaný kov, zejména stříbro, v montážích spojujících části broušených objektů – nádobek, nožů na dopisy či rukojeti k holím. Jsou řemeslně i výtvarně na velmi vysoké úrovni, však také profesori František Kulháněk i Antonín Karč absolvovali uměleckoprůmyslovou školu s titulem akademický cizelér. Kulháněk se nejspíše podílel na úvodních secesních exponátech a prokazatelně spolupracoval na jubilejním poháru z roku 1928.

Karčovy kovotepecké schopnosti dokazuje tepaná portrétní plaketa ještě ze studií na

UMPRUM a dekorativní talíře v další vitrině. Přesto se Kulháněk otevření samostatného stříbrnického oddělení dočkal až s příchodem ředitele Zdeňka Juny po více než třicetiletém působení ve škole v roce 1937. Během třicátých a ve čtyřicátých letech pak vznikla – často ve spolupráci s brusiči nebo rytci drahokamů – pod výtvarným vedením Fr. Kulhánka, Z. Juny, Aloise Meteláka a mladých učitelů Josefa Durycha nebo Vladimíra Linky řada jedinečných prací. Specifický Durychův přínos je v tepaných špercích, které odrážejí dění v dobovém výtvarném umění. I po jeho splnutí se zlatnickým oddělením v roce 1962 vznikaly ještě v dílně vedené Jaroslavem Jamborem nebo Jiřím Chvalem tepané výrobky.

Výstava tak ukazuje vývoj stříbrnického řemesla v turnovské škole od ojedinělých secesních a art-décoových solitérů po design užitkových předmětů na začátku 60. let. Je milé, že patrně nejstarší zde prezentovaní autoři Sergej Solovjev a glyptik Václav Hanuš jsou s naším muzeem ve stálém přátelském spojení. Solovjev tu má stylově velmi vybroušenou dózičku s figurálními rytinami

v černém mramoru, kterou vytvořil v roce 1942, na dvou exponátech jsou zase gemy ryté Hanušem v roce 1943.

I mezi absolventy, kteří výstavu Turnovské stříbro během jubilejního srazu navštívili, se někteří hlásili ke svým dávným dílům. Velmi kvalitní je i obrazový doprovod, především návrhy dóz z 20. a začátku 30. let, ze kterých

se však ve školní sbírce nezachoval jediný realizovaný kus.

Zájem o minulost turnovské školy napovídá, že i připravovaná muzejní klenotnice, v níž bychom chtěli od příští sezony trvale vystavit výběr ze školní sbírky, se dočká dobrého přijetí.

Miroslav Cogan

Výstava potrvá v galerii muzea do 1. listopadu 2009.

KAMENÁŘSKÝ DŮM SE UŽ V ZAHRADĚ MUZEA ZAČÍNÁ STAVĚT

Na začátku června byla v muzejní zahradě zahájena stavba dlouho připravovaného kamenářského domu, na nějž se muzeu podařilo získat finance z evropských fondů. V domě bude umístěna expozice zaměřená na tradiční kamenářskou řemeslnou výrobu a výrobu šperků. Své místo najde i prezentace dlouhodobých obchodních styků s partnerským městem Idar-Obersteinem. Zároveň v něm vznikne herna a prostory pro interaktivní dílny.

Vzhled nového domu může možná nezasvěcené překvapit, jedná se totiž o repliku roubeného domu, který do roku 1972 stával na Havlíčkově náměstí na místě budovy dnešního Telecomu. Stavení, tzv. Vaníčkově, patřilo k nejhezčím domům v Turnově a jeho zničení a výstavba náhradní budovy výrazně změnila vzhled centra města. Plán tehdejšího ředitele našeho muzea Jana Knoba přenést dům do Dolánek se bohužel nepodařil uskutečnit, a i proto jsme se rozhodli naše nové pracoviště vystavět jako připomínku tohoto krásného domu.

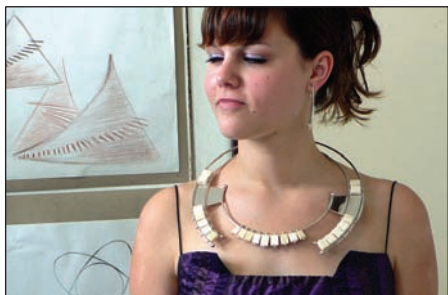
Pro zajímavost uvádíme, že už v roce 1912 vyšel v novinách apel, který upozorňoval na potřebu ochránit Vaníčkově stavení. Že by mohlo být zbouráno autorovi článku vůbec nepřišlo na mysl:

„Typický městský dřevěný dům s mansardovou střechou... je svým zjevem a situací významná budova, jejíž příznivou, proti obloze se odrážející, silhouetou bylo by dobře chrániti pro případy zastavění pozadí, dostatečnou vzdáleností a výškovým omezením nových domů.“

Alžběta Kulíšková

Dole historický snímek, nahoře současné staveniště.

Řezba v kosti

Zhotovování ozdob z kostí a zubů savců i ptáků má dlouhou tradici. Již tisíce let se z nich zhotovují amulety, přívěsky, šperky a drobné sošky, ale i zbraně a pracovní nástroje. K vyhledávaným materiálům vždy patřila slonovina. Tento pojem však kromě klů slonů někdy zahrnuje i kly mrožů, narvalů, zuby hrochů a vorvaňů. Pod názvem odontolit se skrývají kosti a zuby vyhynulých živočichů, jako byli mamuti, mastodonti, dinotheria. Kosti a zuby jako nejtvrďší tkáň organismu obsahují vedle organických složek přes padesát procent minerálních solí. V současnosti patří slonovina a mamutovina mezi materiály, které jsou jen těžko dostupné. Proto jsou nahrazovány hovězí kostí, která má většinou výraznější zbarvení. Rozdíl však nemusí být na první pohled patrný. Kost je měkčí než slonovina a mívá častěji než slonovina různé trhliny a také se hůř leští. Přesto se používá jako dostupný materiál pro řezbu. V rámci programů zaměřených na tradiční kamenářství proběhlo od 23. do 26. června v Muzeu Českého ráje Symposium řezby do kosti.

Tomáš Řídkošil

Obnovená expozice

Na jaře letošního roku jsme se rozhodli poněkud renovovat expozici regionální historie umístěnou v druhém patře naší budovy. Expozice byla vytvořena na začátku 90. let a od té doby se v ní nic neměnilo, bylo tedy třeba nahradit některé předměty, které byly dlouhodobým vystavováním poškozeny, a modernizovat vzhled výstavních panelů. Zároveň s tím jsme se rozhodli pozměnit obsah některých vitrin a oživit expozici o zajímavé a často překvapivé informace. Hlavním problémem, se kterým se v našich výstavních prostorách setkáváme, je mimořádně nevyhovující klima, které v nich panuje. Návštěvníci ho pociťují zejména v letních měsících, kdy se v expozicích „nedá dýchat“. Zatímco návštěvníci po nějaké době odejdou na čerstvý vzduch, předměty v expozicích zůstávají celá léta. Především těm papírovým to však škodí natolik, že to ohrožuje jejich existenci. Proto jsme byly nuceny vystavit převážně kopie, informační hodnotu expozice to však nijak neohrožuje. Expozici v současné době dokončujeme, chybí ještě obrazy na zdech. Hlavními návštěvníky by se měli stát turnovští obyvatelé a především školní děti. Právě ti v expozici získají základní informace o slavných osobnostech a událostech našeho města a kraje, které by jim určitě neměly zůstat utajeny.

Alžběta Kulíšková

OHLEDNUTÍ ZA PEKAŘOVOU VĚDECKOU KONFERENCÍ

Na konci dubna (24. – 26. 4.) přivítal Turnov účastníky již 13. vědecké konference pořádané Pekařovou společností Českého ráje, Historickým ústavem Akademie věd ČR a městem Turnov na téma Šlechtické rody a jejich sídla v Českém ráji. Realizace akce by se neobešla bez spolupráce s Muzeem Českého ráje a Státním okresním archivem v Semilech. Svou pomoc nabídla i Společnost přátel starožitností. Téma přilákalo do Turnova víc jak stovku zájemců z řad historiků, archivářů, pedagogů vysokých škol, studentů, památkářů, pracovníků památkových objektů i soukromých badatelů. Co se počtu účastníků týká, byla to v pořadí druhá nejširší obsazená konference. Prvenství v tomto ohledu drží od roku 1996 konference věnovaná prof. Dr. Jos. V. Šimákoví (130 účastníků).

Úvod k vlastnímu pracovnímu jednání konference patřil na téma hradů Českého ráje prof. PhDr. Tomášovi Durdíkovi, renomovanému znalci českých hradů, zástupci Společnosti přátel starožitností. Do tří samostatných bloků (I. Šlechtické rody a osobnosti, II. Šlechtický velkostatek, III. Šlechtická rezidence) pak bylo zařazeno celkem 29 referátů, koreferátů a diskusních příspěvků. Většina vystupujících naplnila představu pořadatelů o shromáždění a prezentaci nejnovějších poznatků a výsledků bádání o šlechtických rodech spoluvytvářejících historii Českého ráje. Téměř všechny příspěvky provázela bohatá fotografická materiál a další obrazová dokumentace. Účastníci konference ocenili i doprovodný program: Návštěvu hradu Vald-

štejna s nadšeným slovním doprovodem kastelána Ladislava Kouckého (na snímku) a koncert židovských písní Hany Frejkové, kterým jsme zároveň prezentovali i poslední z řady úspěchů našeho města v památkové oblasti – rekonstruovanou židovskou synagogu. Celé setkání završil nedělní zájezd do rezidenčního Valdštejnova Jičína a cesta po památkách schlikovského panství. Za úspěch tohoto posledního dne patří dík kolegům z jičínského muzea.

Poděkovat se ostatně sluší všem – těm, kdo přijali naše pozvání a do Turnova přijeli, těm, kteří osobně přispěli k realizaci celé akce i všem, kdo se podíleli na jejím finančním zajištění – městu Turnov, Historickému ústavu AV ČR a Ing. Josefu Pekařovi. Věříme, že budeme mít důvod a příležitost poděkovat i Ministerstvu kultury ČR, z jehož grantových prostředků bychom rádi realizovali poslední úkol – vydání konferenčního sborníku. Sborník by se měl objevit v nabídce publikací v lednu 2010, jubilejního roku 20. výročí obnovení činnosti Pekařovy společnosti Českého ráje.

Jitka Petrušková

SPOLUPRÁCE S EGYPTEM

Po únorové návštěvě představitelů egyptského školství a šperkařského průmyslu v Turnově pozval český zastupitelský úřad v Egyptě turnovskou šperkařskou školu k prezentaci výukových modulů a výsledků maturitních prací do Káhiry. Byl to další krok k zamýšlené spolupráci na vybudování zlatnického školství v Egyptě. Vzhledem k tomu, že významnou roli v podobných případech hrají i regionální tradice a kontinuita, byl jsem do delegace přizván, abych připravil úvodní část obrazové prezentace a s ak. mal. Jiřím Studničkou instaloval na půdě káhirské ambasády výstavu z historických i současných prací školy. Prezentaci před početným publikem z řad egyptské odborné veřejnosti zahájil zástupce Libereckého kraje RNDr. Robert Gamba a ředitelka turnovské školy Ing. Jana Rulcová. Po pasáži z dějin turnovského kamenářství a historie školy nastoupili s přehledem současné výtvarné a praktické výuky učitelé Jiří Studnička a Jaroslav Prášil, v závěru jsem poslušače ještě seznámil s výsledky VOŠ pro restaurování, podílu školy na šperkařských sympozii a účasti v restaurátorském projektu Leonardo. Dlouhá, více než tříhodinová prezentace, byla bezpochyby úspěšná nejen proto, že ze zhruba sedmdesáti posluchačů všichni vydrželi až

do konce, ale do školy již dorazily neoficiální zprávy o zájmu Spojených arabských emirátů navázat pracovní kontakt. Na výstavě pak zaujaly nejen osvědčené secesní šperky, ale zrovna tak i výsledky současných maturit doprovázené návrhy. Místo i četné obdivovatele tu našly také šperky z produkce družstva Granát. Po dvou dnech intenzivní práce následoval volný program, ve kterém nás pracovníci ambasády doprovodili k prohlídce pyramid a sfingy v Gíze a do Egyptského muzea, kde jsme se díky iniciativě velvyslance Ing. Staška dostali až do restaurátorských ateliérů, bohužel se zákazem fotografování, takže se s čtenáři nemůžeme podělit o bizarní pohled na zahalenou restaurátorku při práci s mobilním rentgenem. V naší káhirské mozaice nesmí chybět ani vzpomínka na návštěvu mešity a sousedního spektakulárního bazaru Chán al Chalilí, právě tak jako přijetí v nejvýznamnějším šperkařském podniku současného Egypta nesoucí jméno zakladatelky a designérky: Azza Fahmy. Ta projevila mimořádný zájem také o mezinárodní šperkařská sympozia, která naše muzeum léta organizuje a prezentuje po světě. O případné spolupráci také na tomto poli se jednalo i při poslední návštěvě paní Fahmy v Turnově v polovině června.

PhDr. Miroslav Cogan

OHLÉDNUTÍ ZA VÝSTAVOU KOPIÍ KORUNOVAČNÍCH KLENOTŮ

Po dobu tří červnových týdnů měli návštěvníci turnovského muzea jedinečnou příležitost prohlédnout si zblízka a s odborným výkladem kopie českých korunovačních klenotů, které jsou v majetku Pražského hradu a používají se při oficiálních státních slavnostních příležitostech. Jak korunovační klenoty vidí odborníci turnovského muzea?

POHLED HISTORIKŮ

Nejstarší a nejvíce ceněnou součástí klenotů tvoří tzv. Svato-václavská koruna, kterou nechal vyrobit Karel IV. na svou korunovaci v roce 1346. Korunu nechal zhotovit z téměř ryzího zlata a ozdobit unikátními drahokamy. O Svatováclavské koruně (jméno získala podle svého zasvěcení

Svatému Václavovi) bychom mohli popsat mnoho stran. Pozornost si zaslouží jednotlivé drahokamy, její pouť dějinami, prostý gotický tvar, původ kamarů (tj. oblouků na vrchní straně), křížek se safírovou kamejí byzantského původu na jejím vrcholku, její rozměry i další symbolický význam, kterým je obdařena. Česká královská koruna patří k nejkrásnějším na světě, a i když pomineme její historickou, finanční i náboženskou funkci, už samotný fakt, že nás symbolicky spojuje s naším Otcem vlasti, a po staletí ochraňuje náš národ, je dostatečným důvodem, abychom ji chránili a byli na ni hrdí.

Korunovační žezlo a jablko pocházejí z mladší doby. Byly zhotoveny na začátku 16. století augšpurským zlatníkem Hansem Hallerem a přesto, že je od koruny dělí dvě staletí, krásně ji doplňují. Za cenu jedné perly použité na žezle, se údajně daly pořídit dvě celé vesnice!

Pozornost bychom měli věnovat i předmětům, které tradičně doplňovaly obřad korunovace českých králů. Jednalo se o korunovační roucho, Svatováclavský meč a ostatkový kříž. Korunovač-

ní plášť je zhotoven z hedvábné tkaniny protkávané zlatem, je 312 cm široký a 236 cm dlouhý. Kraje a límeček je zdoben hermelínem (kožešina hranostaje) a dále k němu patří pás, štóla (ozdobný pruh látky vedený kolem ramen na hrudi) a manipul (šátek sloužící k otření potu z dlaní). Železný Svatováclavský meč dlouhý 93,5 cm měl původně obsahovat relikvii sv. Václava, která se však nedochovala. Za dobu výroby meče se v posledních letech uvádělo období vlády Karla IV., ale značka na meči by mohla vést ke zkušeným

POHLED HISTORIKA UMĚNÍ

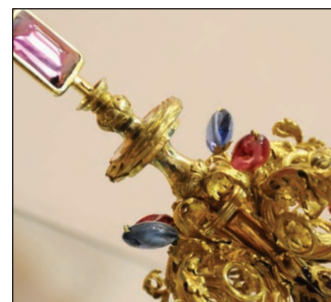
Přestože žezlo a říšské jablko udivují mimořádně kvalitní kovotepickou a cizelérskou prací, největší pozornost a obdiv vždy budí Svato-václavská koruna. Tvarově jednoduchá a proto monumentální a důstojná, budící respekt. Markrabě moravský Karel si ke své korunovaci na českého krále v roce 1346 totiž objednal korunu, která neodpovídal tehdejší módním vlivům. Použil na ni zřejmě zlato o nestejné ryzosti 21-22 karátů a některé kameny z královské koruny Přemysla Otakara II. a záměrně se přidržel i jejího starobylého tvaru. Po matce Elišce byl Přemyslovec, stejně jako svatý kníže Václav, a nejen dedikací koruny svatému Václavu, ale i archaickým tvarem koruny chtěl Karel na tyto kořeny poukázat. Korunu tvoří čtyři desky ve tvaru velkých lilí, navzájem spojených stěžejkami se závlačkou, což má nejméně dvě výhody – lze ji během několika minut pozebrat na jednotlivé díly například pro případnou opravu, ale hlavně pohyblivé spojení dílů společně s ohebným, 0,8 mm silným zlatým plechem, dává koruně pružnost a schopnost přizpůsobit se alespoň částečně tvaru příslušné královské hlavy. Karel IV. nechal korunu několikrát přepřacovat, zřejmě když získal jiné, vzácnější kameny a na koruně nám o tom zanechal jasné svědectví. Na některých místech zůstaly otvory po odstraněných osaznách, stejně jako otvory po dvou řadách perel obíhajících původně dolní okraj koruny. Velikost a váha mimořádně velkého rubelitu na čelní straně si vyžádala zpevnění čelního článku přepřátováním dalším kouskem zlatého plechu. Původně čelní lilie s největším a nejvzácnějším safírem se potom stala zadní částí koruny. Klidnou kompozici Svato-václavské koruny dnes doplňují monumentální kameny a mimořádně velké perly ve vrcholcích lilí. Kameny jsou jen leštěny, takže si podržely svou přírodní modelaci, která jim dává život a proměnlivost.

výrobciům zbroje ze severu a do doby 10. století, tedy opravdu do doby života sv. Václava. O ostatkovém kříži prohlásil sám Karel IV. roku 1357, že je nejcennějším klenotem českých králů a českého království. Kříž vystavěn ze zlatých plátů o celkové hmotnosti zhruba tři a půl kilogramu je z přední strany v celé ploše kryt pěti křišťálovými deskami, pod nimiž jsou umístěny dřevo, hřeb a provaz z Kristova kříže, najdeme zde také houbu, z které byl Kristus napojen, dva trny z jeho koruny a další relikvie.

POHLED MINERALOGA

To čím je česká koruna výjimečná mezi podobnými královskými insigniemi jsou drahokamy, které byly poprvé popsány již v roce 1355. Za Karlova života bylo umístění drahokamů na koruně několikrát přepřacováno. Od roku 1387 je drahokamová výzdoba koruny nezměněna. Koruna se skládá z obroučky, ze které vzhůru vybíhají čtyři lilie. Členka a lilie jsou posazeny velkými červenými a modrými kameny, které jsou většinou jen ohlazené a některé i provrtány. V seskupení barev kamenů je řád a symbolika. Na přední a zadní lilii převažují červené drahokamy, na bočních lilích zase modré. Až na dvě výjimky se jedná v případě červených kamenů o spinely a u modrých o safíry. Přední lilii vévo-

di velký červený rubelit, odrůda turmalínu elbaitu. Pochází pravděpodobně z dnešního Afghánistánu, kde se podobné kameny nacházejí a kudy v minulosti vedly obchodní stezky z Asie do Evropy. Na pravé lilií je jeden z velkých kamenů nazelenale modrý akvamarín, dříve pokládán za safír. Ostatní modré kameny jsou mimořádně kvalitní safíry. Dalšími kameny jsou ozdobeny kalší. V případě červených kamenů se jedná především o rubíny, kterých je celkem 15 a z nichž jeden dosti velký vykazuje optický efekt zvaný asterismus, který v kameni vytváří svítící hvězdu. Zbýlé čtyři větší červené kameny kamar jsou spinely. Do souboru 96 drahých kamenů patří ještě smaragdy a perly. V minulosti existovalo několik mylných teorií o druzích a původu použitých drahokamů, podrobný výzkum klenotů z konce 20. století tyto omyly napravit.

Stránku připravili:

Miroslav Cogan, Alžběta Kulíšková, David Marek, Tomáš Řídkošil.

KOLEKCE RELIÉFNÍCH KACHLŮ Z ARCHEOLOGICKÉHO VÝZKUMU V TURNOVĚ

V historickém jádru Turnova dochází každoročně k řadě záchranných archeologických akcí, protože městské parcely - jejich historické terény - v sobě nesou odraz lidských činností od dob nejstarších až do současnosti. Ne všechny však přinesou tak zajímavé archeologické nálezy jako výzkum na podzim roku 1998 v souvislosti s přestavbou domu č.p. 140 v Hluboké ulici (Fotoateliér - Staněk Sport). Přinášíme pokračování s přehledem dalších zajímavých gotických kachlů nalezených při tomto výzkumu ve středověké studii.

Pokračování z minulého čísla

Podle popisu je zřejmé, že jde o značně nesourodý soubor kachlů, a že kamna, která byla těmito exempláři vyzdobena, byla opravdu „pestrá“. Jde však o záležitost ve středověkém městě poměrně běžnou. Měšťané ve snaze vyrovnat se šlechtě, si do svých světnic pořizovali kachlová kamna. Šlo o zakázku od jednoho dodavatele – hrnčáře a zpravidla kamnáře v jedné osobě. Ovšem schopnosti a řemeslná zručnost nebyly u každého stejné, což se projevilo nejenom v kvalitě technologie, ale i v rozličnosti zpracovaných reliéfních motivů a jejich výtvarné úrovni. Hrnčář musel uspokojit širokou poptávku, na druhou stranu však nemohl nabízet pouze kachle tzv. monotematické. Zpracování formy (kadlubu) byla záležitost pracná, která vyžadovala více než jež řemeslnou zručnost.

A právě pro svou pestrost motivů, kvalitu zpracování s prvky někdy téměř vrcholného jindy spíše lidového umění, patří české reliéfní kachle k úžasnému prameni poznání života ve středověku.

Jan Prostředník

NÁLEZ POZDNĚ GOTICKÉ KERAMICKÉ PLASTIKY

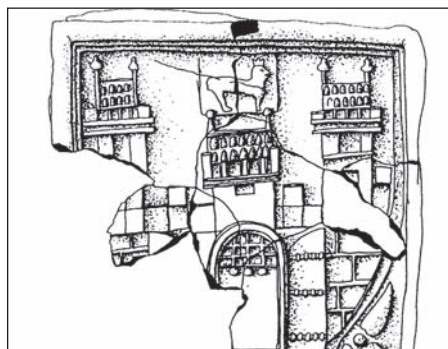
V roce 2002 došlo v domě č.p. 14 na Mariánském náměstí v historickém jádru města Turnova k záchrannému archeologickému výzkumu. Dům navazuje svou jižní hranicí na areál zaniklého dominikánského kláštera u kostela Panny Marie. Konvent měl vzniknout okolo poloviny 13. století; v roce 1424 byl klášter dobyt a vypálen husity.

V zásypu objektu byla nalezena drobná keramická plastika (výška 82 mm, hmotnost 25,1 g). Jde o plastiku mladé dívky, vyrobenou z kvalitního jemně plaveného bílého kaolinického materiálu bez patrných makroskopických příměsí. Plastika byla odlita v dvojdielné formě, výlitek švu byl stržen špachtlí. Do středu podstavy je vytlačen otvor kuželovitého řezu o hloubce 2 centimetrů.

Datování tohoto artefaktu vychází jak z náleзовých okolností, tak i z ikonografie. Esovité prohnutí těla a zvýrazněné čelo upomínají ještě na ztvárnění madon „krásného slohu“, také šat dívky prokazatelně vychází z gotické tradice (úzký splývavý oděv). Ovšem úprava rukávů podkasáním (následně i prostřihem) naznačuje již pronikání renesanční módy. Také vysoký vějířový věnec se objevuje až počátkem 16. století.

Analogický nále z plastiky, co do zobrazení i datování do průběhu 16. století, uvádí z hradu Landštejna (okr. Jindřichův Hradec) archeolog Pavel Břicháček. Ten předpokládá, že plastika byla vyrobena v širší podunajské oblasti, neboť naprostá většina na hradě nalézáných artefaktů hmotné kultury do vlivu tohoto prostředí náleží. Provenience obou nále zů plastik je přes vzdálenost více než 200 km zřejmě identická. V turnovském prostředí jde však o naprostou anomálii, která nemá blíže srovnatelné analogie.

-jp-

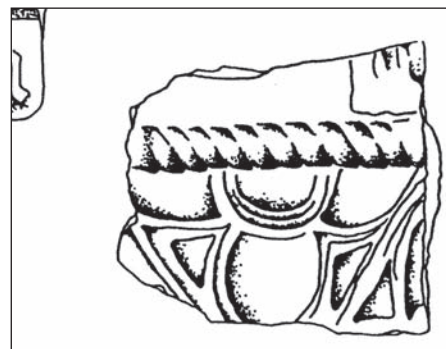

ŽATEC: Do skupiny heraldických kachlů patří motiv s erbem města Žatce a motiv tzv. štítonoši.

Na kachli s erbem města Žatce jsou vyobrazeny tři věže a otevřená městská brána s padací mříží. Nad prostřední z věží je vztýčen neheraldický čtvercový štít se silně schematizovaným zobrazením českého lva.

ŠTÍTONOŠI: Druhým heraldickým kachlem je motiv dvou štítonošů, kteří drží mezi sebou štít s vyobrazením hlavy biskupa. Z celého kachle, který patří mezi velké obdélníkové kachle o rozměrech téměř 20 x 30 cm, se nám zachoval právě jen ten štítek s hlavou biskupa. Kachel vyrobený ve stejné matrici byl nalezen například na hradě Návárovu.

ARCHITEKTONICKÝ PANEL: Posledním typem reliéfního kachle je čelní stěna s geometrickou výzdobou. Jde o tzv., architektonický panel – kde pod stínkami cimbuří se stylizovaným písmem se nachází motiv sítě kosočtverců s vepsanými sférickými kvadriloby.

BARVY
specializovaná prodejna

Nabízíme veškerý sortiment barev k použití
v interiérech i exteriérech, autolaky, lazury ad.

ul. Studentská čp. 1727 • tel./fax: 481 321 180 • 602 364 436
www.barvyturnov.cz • e-mail: info@barvyturnov.cz

poradenství * software * hardware

VYBAVTE SE NA LÉTO

- fotoaparáty a kamery vč. záznamových karet
- notebooky (i v cestovním provedení mini)
- vysoce kapacitní externí disky

www.drings.cz • 28. října 554, Turnov • 481 323 519

Z NAŠICH SBÍREK

Klanění tří králů na skle

Podmalby na skle byly koncem 18. a v 19. století běžnou součástí lidového interiéru. Zdobily také venkovské kostelíky a kapličky. Vyráběly se v oblastech spojených se sklářskou výrobou, kde bylo možné levně sehnat potřebný materiál. Postupně se výroba i obliba podmaleb rozšířila, prodávaly se na jarmarcích, poutích a vánočních trzích. Jednotlivá výrobní střediska byla na našem území rozložena nerovnoměrně.

Nejvýznamnější střediska malby na skle jsou shodná s oblastmi, kde byly provozovány sklářské

hutě - Šumava, Chebsko, Jizerské hory, Krkonoše, Slezsko, Orlické hory a Českomoravská vrchovina. Každé z těchto středisek si v průběhu vývoje vytvořilo vlastní specifický styl. Na konci 19. století dílny postupně zanikaly, podmalby byly postupně vytlačovány levnějšími a líbivějšími barvotiskovými obrázky. K zániku dílem přispělo i rušení skláren vyrábějící tabulové sklo.

Podmalby na skle nemají vyhraněný umělecký styl. Jsou však dokonale řemeslně provedeny. Je pro ně typická jednoduchost a určitá šablonovitost. Značné

zjednodušení se týkalo pojetí perspektivy i prosté přímočaré barevnosti bez jemnějších nuancí. Nejčastějšími náměty podmaleb byly portréty světců či znázornění událostí z Bible, ojediněle se vyskytují i obrázky se světskou tematikou. Muzeum Českého ráje vlastní menší, ale zajímavou kolekci těchto půvabných lidových památek. Její součástí je podmalba na skle s biblickým motivem Klanění tří králů. Podmalba pochází z dílny v oblasti severních Čech z první poloviny 19. století. Patří k nejstarším akvizicím muzea, které byly získány v souvislosti s přípravou Národopisné výstavy Československé na konci 19. století.

-ak-

Archeologické oddělení informuje

Ani ve druhém čtvrtletí roku 2009 naše archeologické pracoviště nezahálí. Velká pozornost byla a je nadále věnována rozsáhlému stavebnímu projektu „Čistá Jizera“, který probíhá v Turnově, Semilech, Lomnici nad Popelkou, Rokytnici nad Jizerou a Jilemnici.

V Turnově se aktuálně věnujeme archeologickému výzkumu v severovýchodním prostoru Maškových zahrad. Výzkum předchází stavbě kruhové křižovatky a přímo navazuje na plochu zkoumanou v roce 2001. Podle předběžných výsledků zde došlo k odhalení další části sídliště z mladší doby kamenné, jehož podstatná část byla zkoumána právě v roce 2001. V letních měsících se archeologové budou věnovat záchranným výzkumům těžebního pole z mladší doby kamenné na Jistebsku a skalním dutinám v oblasti Klokočských skal. Zde v posledních letech došlo k narušení sedimentárních výplní a k vážnému poškození nálezoých situací z období pravěku a středověku. -jp-

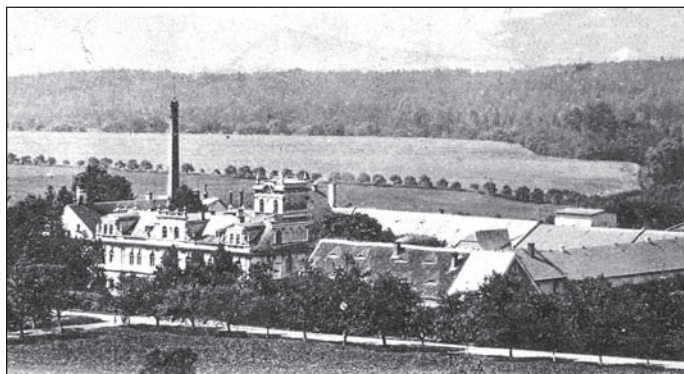
STALO SE PŘED STO LETY: ČERVENEC - ZÁŘÍ 1909

25. výročí úmrtí Bedřicha Smetany oslavil turnovský zpěvácký spolek Dvořák koncertním večerem. * Z devíti loňských absolventů c. k. odborné školy šperkařské byl jeden brusič drahokamů zaměstnan ve Vídni, dva v Turnově a jeden vstoupil do jednorozhodného kurzu obchodního v Praze, jeden rytec drahokamů vstoupil do dílny rytecké v Idaru, ze čtyř zlatníků dva vstoupili do zlatnických dílen ve Vídni, jeden do ciselářské dílny v Praze a jeden začal studium na umělecko-průmyslové škole v Praze. * V městském divadle bylo upraveno schodiště, rozšířeny šatny a skladiště dekorací, nákladem samotných ochotníků zřízeno elektrické světlo i s úpravou jeviště a pokojová dekorace dle francouzského stylu. * Do města zavítala také známá divadelní společnost Ondřeje Červíčka, „nejstaršího herce z dob Tylových“. Na Střelnici bylo pak v jejich produkci k vidění několik velmi zdařilých představení. * Turnov navštívil architekt, c. k. stavební rada p. Oswald Polívka, projektant budovy Zemské banky v Praze. Navštívil zde

svého spolužáka a přítele z mládí akademického malíře J. Prouška v domě U Českého granátu. Tam si prohlédl řadu uměleckých reprodukcí děl mistra Beneše Knüpfra, našeho krajana. * V neděli 15. srpna bylo možné v Turnově navštívit významný evropský kinematograf pana Hájka, údajně jeden z nejlepších a největších podniků svého druhu. * 22. srpna zahájena ve školních kreslárnách na náměstí výstava Jana Dědiny. K vidění bylo přes 150 skic, akvarelů a kreseb. * Obecní zastupitelstvo se usneslo na vydláždění náměstí. V plánu

bylo vydláždění kostkami v pěti pásech spojujících jednotlivé ulice a mezi nimi aby byla provedena dlažba „obyčejným avšak lepším kamenem“. V horní části náměstí pak má být zbudován chodník. Rozhodnuto také, že kámen, kterým je náměstí doposud vydlážděno, bude použit v Sobotecké ulici. * Hostinští z Pojizerských okresů, a sice z Turnova, Mnichova Hradiště, Semil a částečně z Nové Paky uzavřeli zatímní smlouvu s panem Karlem z Ungřů na Malém Rohozci v příčině koupě velkostatku s pivovarem za cenu 900.000 K. Nyní se

musí utvořit družstvo hostinských z výše uvedených okresů, které projedná jakým způsobem bude tento projekt financován. * V září trápí obyvatelstvo Turnova nedostatek vody. Do kašny voda neteče a sousedé z náměstí musí často pro vodu až mezi mosty. * 11. září v Ohrazenicích spálil neznámý automobilista svou rychlou jízdou koně pana Müllera ze Setroňovic, kteří následně jeho povoz převrhli a řidiče povozu vážně zranili. „Automobil jel pak prudce dale; aby pak nemohlo býti zjištěno číslo, vypuštěn byl silný výpar benzínu, tak že automobil zahalen byl úplně v kotouči prachu a páry benzínu.“ Automobily vůbec ztrpčují život zdejších obyvatel - nelze nechat okna otevřená, peřiny větrat, všude se usazuje prach a je cítit benzín. * V sobotu 31. července uspořádáno zahajovací představení cirkusu Kludský. Cirkus měl 30 vlastních dopravních vozů velký „americký“ stan, který mohl pojímat až 2000 návštěvníků. Cirkus měl své vlastní elektrické osvětlení a nabízel podívanou na více než 150 vlastních zvířat (mj. 28 lvů a tygrů).

Rohozecký pivovar na historickém snímku.

ZAMYŠLENÍ ZÁVĚREM: POTŘEBUJEME V 21. STOLETÍ MUZEUM?

Mnohá muzea, zejména pak v menších městech s minimálním kulturním životem, dnes zejí prázdnotou. Často jsou jedinými návštěvníky školní exkurze s dětmi, kteří o vystavené exponáty nemají zájem a jsou jen nadšené, že byly vytrženy ze stereotypního sezení ve školní lavici.

To sice není případ Muzea Českého ráje v Turnově, ale i tady dochází rok od roku k poklesu návštěvníků. V období mimo sezonu často přijde za celý den pouze jeden návštěvník a přitom vysokoškolsky vzdělaný kolektiv odborných pracovníků připravuje nové a nové expozice, které shledné možná jen pár desítek lidí, z toho polovina nedobrovolně. A tak si klademe otázku – je opravdu tak malý zájem o poznání kulturní historie anebo nabízíme veřejnosti málo?

Musíme připustit, že návštěvníci muzeí v minulosti se od těch současných podstatně liší. Informace a exponáty, které v muzejních expozicích měli možnost vidět, v nich dříve vyvolávaly upřímný obdiv. Dnešní návštěvnícká obec je často přesvědčena o tom, že potřebné informace a vědomosti získá na internetu, v televizi, popř. ve škole a v instituci jako je „muzeum“ je nehledá. Velká většina lidí si stále muzeum ztotožňuje

s představou, že je to odkládiště sice hodnotných, ale nepotřebných věcí. Veřejnost často vůbec neznamenala proměnu těchto institucí a především si neuvědomuje jejich význam.

Muzea za posledních dvacet let prošla velkými změnami. Změny proběhly nejen v legislativě, v nastavení pevných pravidel v péči o sbírkové fondy, ale také ve způsobu práce. Muzea jsou dnes organizace, které se podílí na shromažďování, uchovávání a ochraně značné části movitého kulturního dědictví a zároveň na vytváření obrazu přírody a dějin společnosti od počátků historie lidské civilizace ve středoevropském prostoru.

I když si to mnoho lidí neuvědomuje – tento obraz je nezbytný i pro orientaci v současném světě. Muzea poskytují občanům řadu informací prostřednictvím programů a výstav čerpajících z muzejních sbírek a svých výzkumných úkolů. Výstavy nejsou jen nahodilým výběrem „krásných věcí“ z depozitáře – jak si velká část návštěvníků myslí. Jsou výstupem dlouhodobých výzkumů a studia materiálů v terénu, v archívech, knihovnách, a vědeckých ústavech. Tyto výstupy tak přispívají velmi významně ke zprostředkování obrazu přírody a dějin společnosti. Práce odborných pracovníků není určena

jen těm, kteří muzea pravidelně navštěvují. Odborní pracovníci muzeí se snaží napomáhat i osvětě a vzdělání naší společnosti v oblasti humanitních a přírodních věd. Jiná zařízení, například školy, především základní a střední tuto možnost nemají. Z jednoho prostého důvodu: Chybí jim k tomu materiál (sbírkové fondy), kterým muzea disponují.

Starší generace muzejníků, ke které se řadím, s nostalgií vzpomíná na přeplněné muzeum, kde bylo nutné koordinovat pohyb návštěvníků tak, aby se všichni plynule vystřídali, na zájem turnovských základních a středních škol o výstavy, besedy a přednášky (dnes v návštěvnosti muzea vysoce převyšuje počet škol z okolí než

z vlastního města). Přitom právě pro školy je připravena převážná část programů a výstav, kterou muzeum připravuje – od učebních hodin zaměřených na mineralogii, regionální historii, literaturu či umění přes tvůrčí dílny, kulturněhistorické výstavy a expozice. Proč této nabídce dnes školy nevyužívají, mi jasné není. Výklad kvalifikovaného odborníka, doplněný demonstrací či prohlídkou exponátů, je tím nejlepším interaktivním vzdělávacím programem. „Kdo zapomene svou historii, je odsouzen k tomu, aby ji prožil znovu. Bez poznání vlastní historie není cesty k budoucnosti.“ Abychom své historii, tedy tomu, co společně a jednotliví lidé prožili, porozuměli, musíme ji poznat. Abychom neztratili paměť, musíme si svou minulost připomínat. A poznání historie místa, ve kterém žijeme, by mělo být samozřejmostí. Nezačneme-li u těch nejmladších, vychováme generaci, která nejenom že nebude mít povědomí o historii české státnosti, vývoji a kulturní historii místa, ve kterém žije, ale především si nevytvoří k tomuto místu a k lidem, kteří zde žili a žijí, žádný vztah. Její orientace v globálním evropském prostředí pak bude velmi problematická.

Vladimíra Jakoubčová,
ředitelka Muzea Českého ráje

Ohlédnutí za akcemi muzea: První snímek je z Velikonoc na Dlaskově statku, další dva ze Staročeských řemeslnických trhů 2009.

MUZEUM ČESKÉHO RÁJE: PROGRAM NA LÉTO 2009

Výstavní sál

* 2. 7. - 13. 9. - Leporelo Dějin udatného českého národa

Galerie

* Turnovské stříbro, výstava k 125. výročí SUPŠ

Výstavní kabinet

* Jiří Korec - Medaile a plakety (výstava potrvá do února 2010)

Dlaskův statek

* 26. 9. - Svatováclavské posvícení, výstava „Pod voknama roste bejlí“

Muzejní čtvrtletník. Vydává Muzeum Českého ráje v Turnově, Skálava 71, 511 01 Turnov, tel. 481 322 106, fax: 481 325 277, e-mail: mail@muzeum-turnov.cz. Vydávání povoleno MK ČR - E 15658 (ISSN: 1801-4054). Odpovědná redaktorka Mgr. Alžběta Kulíšková, tel. 481 322 106.

Tisk: Tiskárna UNIPRESS, s.r.o., Svobodova 1431, Turnov, tel. 481 319 411, 481 319 139, fax 481 322 097, e-mail: tiskarna@unipress.cz, sazba vydavatel, grafická úprava -pch-. Pokud se Vám náš časopis líbí, můžete využít i možnosti nechat si jeho jednotlivá čísla zasílat poštou. Své požadavky zasílejte na adresu Muzea Českého ráje nebo na e-mail: kuliskova@muzeum-turnov.cz. Uzávěrka tohoto čísla byla 20. června 2009.